Državno financiranje radnika sa 4000 kuna pogrešna je gospodarska politika koja će imati posljedice

ZELKO HADINJAK / CROPIX

Plenkovićeva politika darivanja radnicima dugoročno će ugušiti gospodarstvo

DARIVANJE ĆE DUGOROČNO UPROPASTITI EKONOMIJU

Država dijeli poduzetnicima, a trebala bi u njih investirati

Vlada Andreja Plenkovića odlučila se za poklone. Umjesto da se smanji porezna presija u skladu s poreznim kapacitetom poreznih obveznika, Vlada se odlučila za povećanje javnog duga danas i povećanje porezne presije sutra

Piše: Guste **SANTINI**

Kompleksna je međuovisnost ekonomskog sustava i politike. Konstrukcija sustava temelji se na polaznoj gospodarskoj strukturi, s jedne strane, i, s druge strane, na koncepciji i strategiji razvoja koje su derivat ustavnih načela. Sustav, prema tome, mora biti cjelovit i dugoročan. Cjelovitost sustava osigurava funkcioniranje u predvidljivim uvjetima. Dobri sustavi "amortiziraju" predvidljive udare, što sudionicima omogućuje znatno smanjenje jalovih fiksnih i varijabilnih troškova. Vrijeme u kojem živimo dinamično je, što znači da mnoge do jučer važne stvari postaju nevažne ili čak štetne. Upravo je zadatak politike da stalno i ustrajno analizira učinke promjena kako bi se održala željena, planirana, gospodarska dinamika. Relativno je jednostavno upravljati u vrijeme poznatih rizika. Mnogo je zahtjevnije upravljati procesima u neizvjesnim uvjetima. Nepoznati rizici predstavljaju najveću opasnost za gospodarsku aktivnost. To nam pokazuje prisutna depresija izazvana koronavirusom koja je preko noći dramatično izmijenila "pravila igre". Mjere ekonomske politike mijenjaju sustav, prilagođavaju ga novim okolnostima. Zbog toga nije primjereno donositi mjere ekonomske politike ne uvažavajući cjelinu. Naime, ako se ne vodi briga o cjelini, mjere rezultiraju deformacijama sustava, što se rješava reformama sustava, a to je skupa rabota.

Uzor je Njemačka

Učinkovitost ekonomske politike ocjenjujemo prema utrošenom vremenu koje je potrebno da se donesu prave mjere koje će "amortizirati" neželjena kretanja izazvana šokom. Neke zemlje (Slovenija, Njemačka) u kratkom su roku donijele prave mjere koje su smirile građane bez obzira na to je li riječ o poduzetnicima ili radnicima. Hrvatska je u tom pogledu zakazala. Ne samo da nije smirila građane (psihološki aspekt šoka) nego je poduzela mjere koje nije moguće opravdati u tržišnom modelu privređivanja. Prema tome, predmet moje današnje rasprave je "pronaći kompas" koji bi nas vratio na "pravi put". Pritom imam u vidu odluku Vlade Andreja Plenkovića po kojoj su poduzetnici stekli pravo na naknadu (potporu) u iznosu od 4000 kuna po zaposlenom kada tvrtke bilježe smanjenje prihoda u odnosu na prošlu godinu od 50% (kojima se prolongira porezna obveza) i 80% (koje su oslobođene porezne obveze).

Započnimo raspravu kriterijem koji se odnosi na smanjenje prihoda u odnosu na prethodnu godinu od 50%. Prihod dobijemo kada prodanu količinu pomnožimo s prodajnom cijenom. Što je veća prodaja, to su veći prihodi. To vrijedi u normalnim uvjetima. U uvjetima depresija realno je očekivati, zbog pada potražnje, da će se cijene smanjiti. Pojednostavnimo priču i pretpostavimo da neće doći do smanjenja cijena.

Pogrešna strategija

Kako bismo izračunali razliku u cijeni, moramo obračunati troškove koje smo imali da bismo ostvarili prihod. Ekonomisti oštro razlikuju fiksne i varijabilne troškove. Fiksni troškovi su uvjet poslovne aktivnosti. Oni ne ovise o veličini prodaje. Vi jednostavno morate imati instalirane kapacitete bez obzira na to koliko prodajete. Da biste dobili fiksni trošak po jedinici, dijelite fiksne troškove s količinom prodane (proizvedene) robe. Jasno, što je nazivnik veći, trošak će po jedinici biti manji. To je važno shvatiti, kako bi rekao naš premijer Andrej Plenković, jer veličina fiksnih troškova određuje koju razinu prodaje moramo ostvariti kako bi prihodi bili, u prvom koraku, jednaki rashodima. To ekonomisti nazivaju točkom pokrića. Ako je prodana količina veća, ostvarujemo dobitak, a ako je manja, gubitak. Iz navedenog slijedi logičan zaključak – što je udio fiksnih troškova veći, to je teže dosegnuti točku pokrića i obratno. Zbog fiksnih troškova, koji se smanjuju povećanjem količine prodanih proizvoda, krivulja troškova je nelinearna, to više što je udio fiksnih troškova veći. Dakle, povećanjem prodaje progresivno raste dobit i obratno. Analizirajući bilance uspjeha trgovačkih društava, koje godišnje objavljuje FINA, zanemarivo je malen broj tvrtki koje mogu ostvariti pozitivan financijski rezultat u slučaju smanjenja ukupnog prihoda za 50%. Prema tome, veličina od 50% je nepotrebno postavljena kao kriterij. Da je kojim slučajem premijer Andrej Plenković pozvao mikroekonomiste na razgovor, oni bi mu to rekli. Ovako je, uspostavom navedenog kriterija, umanjio dojam poklona koji je, kako ćemo vidjeti, dao gospodarstvu. Što vrijedi za kriterij pada prihoda od 50%, još više vrijedi za kriterij od 80%. Pojednostavljeno rečeno, smanjenje prihoda od 50% u slučaju državnog proračuna znači da je moguće osigurati njezino funkcioniranje ako se porezni prihodi smanje za polovinu. U slučaju kućanstva to bi značilo da u dobra vremena obitelji štede gotovo 30% svog dohotka, a dodatnih 20% će osigurati smanjenjem potrošnje. Priznat ćete, ne djeluje uvjerljivo. Prema tome, problem u gospodarstvu mnogo je složeniji i iznosi mnogo više od 4000 kuna po zaposlenom. Zapravo, gospodarstvo je prihvatilo subvenciju od 4000 po zaposlenom jer ih to ništa ne košta, a pomoći će radnicima jer, ako im daju otkaz, na burzi rada dobit će mnogo manju subvenciju. Mjera je donesena da se dobiju parlamentarni izbori. Nadalje, problem je što je oporba glasala za takvu politiku stranke na vlasti. Pri izglasavanju odluke oporba nije vodila računa o činjenici po kojoj polovica penzionera s najmanjim mirovinama prima prosječnu mirovinu od 1420 kuna. Zapravo, kako pokazuje predizborna kampanja, svi političari glasaju za povećanje prava jer to donosi veći broj glasova. Bitno je shvatiti, kako bi rekao naš premijer Andrej Plenković, da će tu politiku netko morati jednog dana platiti. Ako ne platimo mi, platit će naša djeca i unuci. Takvu politiku nije moguće nazvati razumnom. To je razlog što sam odmah nakon donošenja mjera na ovim stranicama osporio paket mjera Vlade.

Tržišni način privređivanja ne poznaje institut poklona. To često navodim jer se ta činjenica često zaboravlja. Naime, smisao ekonomije je u traženju i nalaženju puta maksimalnog blagostanja s raspoloživim (oskudnim) resursima. To ekonomisti nazivaju tvrdim budžetskim ograničenjem. Gdje resursi nisu ograničeni, nema ekonomije.

Njemačka država će investiranjem u Lufthansu na koncu profitirati

Država bi trebala investirati u profitabilnu tvornicu 'Đuro Đaković' i tako je konačno dokapitalizirati

Njemačka država nije subvencionirala održanje zaposlenosti u Lufthansi. Ona će uložiti svježi kapital i tako kreirati dodanu likvidnost kako bi se tvrtka održala na životu, a kasnije će zbog investiranja i profitirati. To je prava mjera

Smanjivanje poreza

Prije tridesetak godina nije se govorilo o vodi kao o ekonomskoj kategoriji. Danas se govori. Isto vrijedi za ekosustav. Vlada Andreja Plenkovića odlučila se za poklone. To je zabrinjavajuće to više što su se ignorirali zahtjevi gospodarstva i struke da se smanji porezna presija. Umjesto da se smanji porezna presija u skladu s poreznim kapacitetom poreznih obveznika, Vlada se odlučila za povećanje javnog duga danas i povećanje porezne presije sutra. Naglašavam i upozoravam kako tek slijedi povećanje javnog duga i povećanje porezne presije. Današnju vlast to ne zabrinjava. To će opteretiti neku buduću vlast. Kad prestanu pokloni, eksplodirat će nezaposlenost. Međutim, to je za političare sasvim nebitna priča jer će izbori proći, a jedino je to bitno. Prijedlog da se s poklonima nastavi u lipnju to potvrđuje.

Predlažem značajno povećanje sredstava za znanost i obrazovanje. Koliko bismo bili snažniji, sposobniji i odlučniji da smo umjesto poklona od gotovo milijardu eura sredstva uložili u istraživanja i razvoj te obrazovanje

Pogledajmo slučaj Lufthanse. Zračni promet je zbog koronavirusa utihnuo. Velike i moćne kompanije preko noći su se našle na rubu stečaja. Stečaj je siguran ako se ne pojavi investitor. Upravo je njemačka država taj investitor koji će investirati u Lufthansu kako bi se otklonila ugroza zvana stečaj. Nije njemačka država subvencionirala održanje zaposlenosti u Lufthansi. Ona će uložiti svježi kapital i tako kreirati dodanu likvidnost kako bi se tvrtka održala na životu. To je prava mjera. Umjesto poklona, što je hrvatski slučaj, država postaje suvlasnikom posrnule tvrtke i tako je samo privremeno zadužila njemačke građane. To je bitno shvatiti, kako bi rekao naš premijer Andrej Plenković. Štoviše, predstavnik njemačke vlade javno je rekao kako očekuje zaradu na toj investiciji. To su priče koje nećemo čuti od naših političara. Samo najava kako će se osigurati dodatna sredstva kako bi se dinamiziralo gospodarstvo na razini EU-a bila je dovoljan razlog za hvalu stranke na vlasti. O tom prevažnom pitanju raspravljat će se tek sredinom lipnja. Tek će se vidjeti kad će, i hoće li uopće, najavljene mjere biti donesene. Ono što mogu već sada ustvrditi jest da razvijene zemlje kao što su Austrija, Nizozemska, Njemačka, i tako dalje, neće povećati poreze svojim građanima kako bi europska birokracija dijelila poklone. To možemo zaboraviti. Glavninu sredstava osigurat će ECB, što znači da će se zemlje moći jeftinije zadužiti. Svako će zaduženje EU povoljnije ostvariti zbog visokog kreditnog rejtinga - AAA. Niska cijena kredita ne znači da se kredit neće vraćati. To posebno vrijedi za zemlje koje nisu članice eurozone.

Zašto pokloni nisu niti mogu biti rješenje? Tržišni način privređivanja u svojoj biti predstavlja nemilosrdnu borbu (konkurenciju) na tržištu. To je razlog što je kapitalizam temeljen na privatnom vlasništvu superioran kapitalizmu temeljenom na političkom vlasništvu (što se krivo nazivalo socijalizmom). Privatni investitori investiraju kako bi ostvarili što veći prinos na uloženi kapital. Oni svjesno riskiraju i zato su investitori. Ako bi investirali, a račun za gubitke ispostavili državi, tada se oni ne bi mogli nazivati investitorima. To je razlog što sam protiv porezne presije iznad poreznog kapaciteta poreznih obveznika. Uostalom, u svijetu se investitori privlače preferencijalnim oporezivanjem kapitala. Kapital nema domovinu, kako je to lijepo kazao David Ricardo. Ako investitor ima pravo, a ima, da privatizira dobit od investicije, tada investitor mora snositi rizik u slučaju loše investicije. Dakle, nije prihvatljiv pristup Vlade Andreja Plenkovića da dijeli poklone. Prihvatljivo je da pomogne u slučaju depresije poduzetnicima kako bi prebrodili teška i olovna vremena. Međutim, to valja raditi na tržišno prihvatljiv način. Postojeći način koji zagovara Vlada Andreja Plenkovića u izravnoj je suprotnosti s tržišnim načelima privređivanja. Vidimo kako najrazvijenije zemlje EU-a investiraju u tvrtke čiji opstanak smatraju uvjetom dinamiziranja vlastitog gospodarstva. To je važno shvatiti i razumjeti, kako kaže naš premijer Andrej Plenković. Mogućnost da hrvatska vlast intervenira u gospodarstvo investirajući kreira nove mogućnosti u pristupu ekonomskoj politici. Značajne tvrtke koje imaju razvojnog potencijala valja dokapitalizirati. Već sam u svojim raspravama spomenuo Poštansku banku. Ovom bih mogao pridodati "Đuru Đakovića", preostala brodogradilišta, trgovačke lance koji bi preferirali prodaju domaće proizvode. Nije to popis koji predlažem. To su samo primjeri o kojima predlažem da se raspravi. Ne bi bilo dobro da se eventualne potpore gospodarstvu (Hrvatska bi trebala dobiti bespovratna sredstva u iznosu od gotovo 50 milijardi kuna, što je dvostruko više od predviđenog proračunskog deficita) utroše na poklone. Nama su potrebne lokomotive. Zasad imamo samo jednu lokomotivu, a to je turizam. Vlada bi trebala investirati u turizam, a ne poklanjati turizmu. To je bit priče i o tome sam više puta pisao na ovim stranicama.

Nadoknađivanje gubitaka

Na kraju, da bi hrvatsko gospodarstvo učinkovito savladalo krizu, potrebno je nadoknaditi gubitke u slučajevima kad je Vlada svojim odlukama, uključujući i Stožer, izravno onemogućila rad pojedinih tvrtki. To je nadoknada zbog nemogućnosti poslovne aktivnosti. To nisu pokloni. Izvoznicima valja pomoći da zadrže inozemne kupce putem povoljnih kreditnih linija. Domaćim proizvođačima valja pomoći da isporuče robu kupcima koje valja ohrabriti da kupuju robu hrvatskih proizvođača. Turizam valja dokapitalizirati. Svima treba pomoći glede povećanja likvidnosti (zbog rasta preferencije likvidnosti) kako nedostatnost likvidnih sredstava ne bi imala učinak dolijevanja ulja na vatru. Tu je nezamjenjiva uloga države u uvjetima krize. Ako na predstojećim izborima izaberemo novu vlast, tada joj sugeriram da odmah preispita postojeću politiku i izvrši obračun pravog stanja stvari (dijagnozu) kako bi mogla napraviti rebalans proračuna iz kojeg će biti vidljivo što će u idućem razdoblju učiniti kako godinama ne bismo tapkali na mjestu. Za to im je potrebno znanje. Zato, na kraju, nema izlaska iz krize ako ne angažiramo cjelokupno hrvatsko znanje. Za to nam je potreban snažan i odlučan ministar znanosti i obrazovanja. Zato predlažem značajno povećanje sredstava za znanost i obrazovanje. Koliko bismo bili snažniji, sposobniji i odlučniji da smo umjesto poklona od gotovo milijardu eura sredstva uložili u istraživanja i razvoj te obrazovanje. ■